

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ
Кафедра філософії та суспільно-політичних наук.

СЛОВНИК КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

навчальної дисципліни

«ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕМОКРАТІЇ»

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
спеціальність	052 «Політологія»
назва освітньої програми	Політологія
статус	обов'язкова

Краматорськ

ДДМА 2019

Активне виборче право - право громадян брати участь в голосуванні на виборах до органів державної влади. В Україні це право настає після досягнення особою 18 років.

Альтернативні вибори - обрання громадянами свого представника до складу представницького органу, керівника закладу або лідера політичної чи громадської організації на основі вибору із двох та більше конкуруючих претендентів.

Американська модель демократії - одна із моделей демократії, що передбачає такі характерні риси: 1) концентрація виконавчої влади; 2) розподіл влади на три незалежні самостійні гілки; 3) збалансована система бікамералізму; 4) двопартійна система; 5) плюралістична виборча система; 6) федеративний державний устрій; 7) писана конституція та право меншості на вето.

Багатопартійність - наявність ряду політичних партій в суспільстві, взаємини між якими базуються на реальній конкуренції за владу. Це така форма суспільного управління, при якій боротьба декількох партій за владу виступає як механізм використання розходжень інтересів з метою суспільного прогресу. Вона є характерною ознакою демократичного суспільства, яка виражає практичну реалізацію основних політичних свобод громадян. За допомогою багатопартійності інтереси та здібності, взяті у їх органічній єдності та в боротьбі з іншими інтересами, спрямовуються на вирішення актуальних проблем суспільного життя.

Бікамералізм - двопалатний парламент, двопалатна структура тривалий час була типовою рисою парламентаризму. У федеративних державах двопалатність вважається чи не обов'язковою і пояснюється потребою представництва в парламенті суб'єктів федерації і їх населення. Прийнято формулу, за якою члени нижніх палат парламентів представляють увесь народ (виборчий корпус), а члени верхніх - відповідний суб'єкт федерації (штат, землю, кантон, провінцію тощо). У двопалатних парламентах палати мають різні назви. Вважається, що двопалатний парламент ефективний у державах стабільної демократії, де відсутні гострі економічні кризи, і досить є проблемним в країнах "молодої" демократії.

Біль про права - конституційно-законодавчий документ, що визначає основні права людини і проголошує обов'язковість їхнього дотримання владою. Уперше був прийнятий в Англії 1689 р. як результат боротьби з абсолютною владою короля. У 1789 р. звід про права людини ліг в основу прийнятої у Франції Декларації прав людини і громадянина. Білем про права називають 10 поправок до конституції США 1791 р.

Більшість - кількісне переважання прихильників якоїсь ідеї чи рішення над їхніми противниками. Вважається найпершою засадою демократичного способу прийняття спільних рішень, головною й необхідною умовою обрання кандидата на виборну посаду. Розрізняють більшість відносну - хоча б на один голос більше від суперника чи альтернативної пропозиції, більшість абсолютну - коли на користь якогось рішення віддали свої голоси понад 50 відсотків голосуючих, більшість кваліфіковану (в парламенті конституційну) що складає дві третини або ж три четвертих усього складу, хто приймає рішення чи здійснює обрання.

Вестмінстерська модель демократії - модель демократії, суть якої - управління більшістю населення (мажоритарна модель демократії). Вимагає кваліфікованої або абсолютної більшості при прийнятті відповідних рішень.

Меншість повинна підкоритися або отримує право вето. Крім Великобританії ця модель поширена в Канаді, Австралії, Новій Зеландії та інших країнах Британської Співдружності. Її характеризують наступні ознаки: 1) концентрація виконавчої влади, однопартійний уряд парламентської більшості. Меншість не бере участі у здійсненні влади й виконує функції опозиції; 2) злиття влади і уряду; 3) асиметрична двопалатність; 4) двопартійна система; 5) система домінування однієї партії; 6) плюралістична виборча система; 7) унітарний та централізований суверенітет; 8) неписана конституція і парламентський суверенітет; 9) виключно представницька демократія. Ці ознаки визначають суть управління за допомогою парламентської більшості.

Вето - право на заборону, зупинення запровадження в дію того чи іншого рішення у разі незгоди з ним. Дане право передбачене конституціями для глави держави або верхньої палати парламенту.

Вибори - комплекс заходів, пов'язаних з формуванням керівних органів держави на всіх рівнях загальнонаціональному, федеральному, місцевому. У процесі виборів відбувається передача громадянами свого права керувати державою через індивідуальне голосування представникові (президенту, губернатору, меру чи конкретному представницькому інституту, наприклад парламенту) на чітко окреслений тимчасовий період.

Виборче право - право громадян обирати та бути обраним до представницьких органів держави. Демократична виборча система передбачає загальне, рівне та пряме виборче право.

Виконавча влада - сукупність державних органів, що здійснюють владно-політичні й владно-адміністративні функції. Кількісно в цій системі домінують різноманітні органи, що діють у сфері вузько визначеного державного управління. Відповідні органи (установи) займаються адміністративною (управлінською) діяльністю, однак за своєю природою вони не є органами, що здійснюють політичні (урядові) функції. В Україні вищим владним інститутом у системі виконавчої влади є Кабінет міністрів України. В областях, районах, Києві та Севастополі виконавчу владу здійснюють місцеві державні адміністрації.

Відкрите суспільство - ідея відкритості, висунута на противагу ізоляціонізму, передбачає доступність соціальних структур для модернізації, їхню здатність запозичувати все цінне ззовні, відмову від монополії на істину, від спроб запровадити єдине часткове бачення світу, примусово нав'язувати його всім. Поняття запроваджене англійським філософом Карлом Поппером. Невід'ємними рисами відкритого суспільства є демократичні інститути і процедури, наявність умов для самовираження і самореалізації особи, свобода об'єднань людей, відсутність дріб'язкової регламентації з боку держави, влади, можливість несанкціонованої і невідконтрольної з боку уряду соціальної творчості, економічна незалежність виробника від державної бюрократії, наявність ринку, свободи преси, слова. Відкрите суспільство передбачає тип свідомості без ідеологічних заборон, ворожнечі і недовіри, наявність альтернативних ідей та позицій, різноманітність точок зору, концепцій тощо.

Відповідальна демократія - такий стан соціального управління, коли рішення влади максимально збігаються з намірами найбільш можливої кількості громадян на тривалий проміжок часу.

Гомогенне суспільство - соціально однорідне суспільство, в якому переважна більшість населення (80% і більше) сповідує одну релігію, розмовляє однією мовою. На практиці дві третини стабільних демократій гомогенні суспільства.

Громадська організація - добровільне об'єднання громадян, яке сприяє розвитку їх політичної, соціальної, трудової активності й самодіяльності, задоволення і захисту їх багатограних інтересів і запитів, діє відповідно до завдань і цілей, закріплених у відповідному статуті. У Україні правовий статус та діяльність громадських організацій регулює Закон України "Про об'єднання громадян".

Групи інтересів (тиску) - групи, які входять до складу кон'юнктурних, латентних (прихованих) політичних сил. Це сукупність індивідів, що під виглядом загального інтересу виражають свої партикулярні або корпоративні інтереси і вимоги, висловлюють претензії, що прямо чи опосередковано зачіпають інші сектори суспільного життя, вимагають їх здійснення від законодавчого органу або окремих його членів.

Демократизація - процес утвердження принципів демократії в країні, організації. Послідовний розвиток демократичного ладу.

Демократичне правління - спосіб здійснення державної влади, при якому забезпечується стан громадянських і політичних свобод.

Демократичний соціалізм - основний ідейний принцип міжнародної соціал-демократії. Концепція поступової (еволюційної) трансформації капіталістичного суспільства.

Демократичний централізм - один з принципів організаційної структури централізованих партій, особливо комуністичних. Передбачає процедуру виборів до всіх органів від найнижчих до найвищих і підпорядкування всіх нижчестоящих вищестоящим органам, сувора партійна дисципліна, підпорядкованість меншості більшості.

Демократія - організація та функціонування державної влади на засадах визнання народу її джерелом. Ознаками демократії є визнання прав всіх громадян на участь у формуванні органів державної влади, контроль за їхньою діяльністю, вплив на прийняття спільних для всіх рішень на засадах загального, рівного, виборчого права і здійснення цього права у процедурах виборів, референдумів, плебісцитів тощо. Однією з ознак демократії є політичний плюралізм, багатопартійність.

Загальна декларація прав людини - міжнародний правовий документ, що проголошує невід'ємними та обов'язковими для дотримання широке коло громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав сучасної людини. Була прийнята й проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 р, складається з 30 статей, в яких обґрунтовуються найважливіші права людини.

Загальне виборче право - одна із норм демократії, поширення якої зумовило виникнення сучасних політичних партій. Поширення права участі у виборах на дієздатне доросле населення країни.

Загальнолюдські цінності - світоглядні ідеали, моральні норми, які відображають духовний досвід усього людства, сукупність уявлень про істинно людське, гідне, праведне, добре - все, що об'єднує людей.

Законодавча влада - гілка влади, яка володіє повноваженнями приймати закони. Система державних органів, які володіють правом прийняття законів і використовують його. В сучасній Україні законодавчим органом влади є Верховна рада України.

Засоби масової інформації (ЗМІ) - сукупність підприємств, установ, організацій, які займаються збором, обробкою та поширенням масової інформації через радіо, телебачення, кіно, пресу, звуко і відеозапис. ЗМІ є важливим фактором політичного процесу, оскільки активно задіяні у формуванні громадської думки. Незалежність ЗМІ є однією з ознак відкритості, демократичності політичного режиму.

Інституційні гарантії демократії - демократичні права й свободи та інститути, які узалежнюють державну політику від інтересів виборців. До них відносять: свободу об'єднань та організацій, свободу слова, право на участь у виборах, право обирати державних службовців, альтернативні джерела інформації, вільні та чесні вибори.

Колегіальність - обговорення і вирішення справ групою осіб (колегією); метод керівництва, який здійснюється колегіальним органом.

Компроміс - погодження, угода, взаємні поступки. Знаходження різними політичними силами, групами, політичними партіями взаємоприйнятної рішення, примирення позицій шляхом взаємних поступок з питань, які їх розділяють, для досягнення певних політичних цілей. Компроміс у політичній взаємодії є важливою характеристикою демократичного політичного процесу.

Консенсус - згода, однастайність. Спільність позицій, взаємна згода, єдність, збіг думок, що встановлюються в суспільстві або до яких приходять соціальні групи, незважаючи на властиві їм відмінності, протилежні інтереси, зумовлені соціальними, політичними, національними, релігійними та іншими особливостями, з приводу питань спільної життєдіяльності, що викликають взаємний інтерес. Процедура прийняття колективних рішень, подолання існуючих суперечностей і розбіжностей на основі виявлення і визнання спільних інтересів, пошуку точок дотику і знаходження порозуміння.

Консенсусна модель демократії - одна із моделей демократії, характерна для плюралістичних суспільств з великою кількістю ліній суспільного розмежування, що ускладнює можливість мажоритарного правління. Складається з таких основних елементів: 1) поділ виконавчої влади; 2) формальний та неформальний поділ влади; 3) збалансована двопалатність та представництво меншості; 4) багатопартійна система; 5) пропорційна виборча система; 6) федералізм та децентралізація; 7) писана конституція та право меншості на вето. Найяскравішим прикладом консенсусної моделі демократії є Швейцарія і Бельгія, антиподом - Вестмінстерська (мажоритарна) модель демократії.

Конституціоналізм - особлива система конституційно- правових відносин, які у загальному вигляді визначають повноваження головного суб'єкта влади (народу, нації); один з найважливіших принципів лібералізму, який полягає в тому, що норми писаної конституції мають найвищу силу в державі у порівнянні з іншими джерелами права. З ідей конституціоналізму виросли поняття конституції держави, конституційного правління

Конституція - основний закон держави, сукупність правових норм найвищої юридичної сили, які формулюють і затверджують найзагальніші,

основоположні принципи державного життя, утворення, оновлення і здійснення державної влади, закріплюють головні засади суспільного державного устрою., існуючу в ній політичну систему, форму правління, правовий стан особи, принципи й порядок утворення та діяльності органів влади і управління, їх компетенцію, організацію та головні засади правосуддя, виборчої системи. Конституційні норми є юридично беззаперечними і захищаються державою.

Країни нової демократії - тип демократичних держав, де демократія існує порівняно недовго (з 80-х років XX століття), або де існували серйозні її порушення (на противагу стабільним демократіям). Термін запроваджений А.Лейпхартом.

Критерії демократичної законності - рівне та загальне для всіх громадян право брати участь у громадському виборі, необхідність базувати рішення на широкій громадській підтримці, а не на інтересах меншості, здатність обмірковувати складні альтернативи та вибирати серед них такі, при яких порівняно стабільні та тривалі коаліції політичних сил стояли б за певними політичними напрямками.

«Круглий стіл» - форма публічного обговорення певних проблем, при якій всі її учасники мають рівні права. Діалог між політичними силами (владою і опозицією), спосіб толерантного розв'язання існуючих проблем. Одна з форм трансформації влади, при якій конкуруючі політичні сили мирно домовляються між собою про «правила гри» на перехідний період.

Левелери - термін, запроваджений для характеристики реформаторів під час Англійської буржуазної революції середини XVII століття. Спочатку мав зневажливий, образливий характер стосовно тогочасних ініціаторів зрівняння прав та запровадження загальної рівності людей. Основною вимогою левелерів було скасування одноособової влади короля та лордів. Вимагали прийняття основного закону, реформи виборчого права, схвалення віротерпимості й цілої низки соціальних та економічних вимог. Рух левелерів є першим значним проявом в Англії «народу» як світської політичної сили і кваліфікується в історії політичної думки як рух радикалів-першопрохідців і протодемократів.

Легіслатура - ієрархізована низка представницьких органів країни, від муніципальних рад до парламенту, які здійснюють законодавчі функції в державі-республіці.

Легітимація - визнання чи підтвердження законності існування прав, владних повноважень, певних рішень. Спосіб надання владним стосункам загальнозначущої форми, коли суспільство встановлює певну систему норм та цінностей, які примушують визнавати право одних впливати на інших.

Лібералізм - течія суспільно-політичної думки, побудована на визнанні пріоритетності політичних і економічних прав особи в рамках, обмежених діяльністю законів, що розуміються як узагальнення природних прав і свобод цивілізованих людей. В широкому значенні під лібералізмом розуміють ідеї індивідуалізму і конституційного консенсусу, що сповідують більшість політичних партій в державах Європи та США. У вузькому розумінні - це ідеологічна доктрина, якої дотримуються багато демократичних партій, на відміну від консервативних та соціалістичних партій.

Мажоритарна модель демократії - дивись вестмінстерська модель демократії.

Моделі демократії - різні типи демократичних форм врядування та демократичного режиму.

Народна демократія - форма політичної системи ряду країн Східної Європи та Азії, яка утвердилася в результаті перемоги народно-демократичних революцій 40-х років XX століття під впливом та за підтримки СРСР. Особливістю народної демократії як форми політичної організації суспільства було: збереження загального виборчого права за всіма громадянами, існування приватної власності, значно менший, у порівнянні із радянською державою, ідеологічний тиск. Своєрідністю народної демократії був факт існування в цих державах гегемоністської партійної системи. У другій половині 80-х років країни народної демократії: Болгарія, Румунія, Угорщина, Чехословаччина, Німецька демократична республіка, пройшли етап «оксамитових революцій», внаслідок чого відбулася трансформація суспільства і перехід до демократичних принципів функціонування політичних систем.

Неписана конституція - сукупність несистематизованих законів, судових прецедентів і звичаїв, які фактично закріплюють певний державний лад у країні, проте не проголошені формально її основним законом. Неписані конституції мають Великобританія, Нова Зеландія, Ізраїль.

Неурядові організації (НДО) - об'єднання людей в організації з метою задоволення їхніх різноманітних інтересів. Ініціатива створення НДО належить самим громадянам і не має на меті отримання прибутку. Їх існування виражає прагнення людей самим впливати на своє життя й на оточення. Наявність розвинутих НДО, що реалізують різноманітні ініціативи громадян, вважається ознакою розвинутого громадянського суспільства.

Омбудсмен - парламентський комісар, який уповноважений наглядати за дотриманням законності й прав людини у діяльності членів державного апарату. Він не є інститутом влади, державного управління чи судової системи. Омбудсмен незалежний при виконанні своїх функцій і має необхідні повноваження з розслідування відповідних справ.

Опозиційна партія - характеристика, що визначає місце партії в політичній системі стосовно партій, що перебувають в опозиції до правлячої партії.

Опозиція - форма протистояння, протидії певної соціальної або політичної групи чи партії офіційному курсу і прагнення боротися за владу. Під опозицією розуміють суспільно-політичний рух, угруповання партій, парламентських фракцій, які протистоять правлячим політичним силам.

Парламент - представницький виборний законодавчий орган, який функціонує в умовах демократичного правління і має свої повноваження у сфері законотворчості. До основних сфер парламентської компетенції відносять прийняття державного бюджету і контроль за діяльністю виконавчої влади. Діяльність парламентів визначає характер і зміст парламентаризму.

Парламентаризм - система взаємодії держави і суспільства. Для парламентаризму характерним є визнання провідної ролі вищого й постійно чинного представницького органу в здійсненні державно-правових функцій.

Парламентська більшість - так кількість депутатів парламенту, яка дає можливість приймати парламентські рішення (більше, ніж половина складу).

Наявність парламентської більшості - головна умова стабільної роботи парламенту.

Парламентська коаліція - одна із форм співробітництва партій для забезпечення своєї парламентської діяльності.

Парламентська криза - фактичне припинення діяльності законодавчого органу, внаслідок чого той виявляється неспроможним приймати колегіальні рішення. Причиною є бойкот парламентських слухань якоюсь з фракцій або рівновага сил у парламенті, що унеможлиблює отримання необхідної для прийняття рішення кількості голосів.

Парламентська республіка - різновид республіканської форми державного правління. Її ознаки: здійснення повноважень глави держави і глави уряду різними особами; обмеженість владних повноважень глави держави і одночасно надання реальної компетенції у сфері виконавчої влади уряду та його главі; формування уряду парламентом за номінальною участю глави держави; формальна політична відповідальність уряду і його глави перед парламентом; право президента на розпуск парламенту. Усі важелі реальної політичної влади зосереджені в руках керівників політичних партій, яким належить більшість місць в парламенті. Сам парламент виступає у ролі механізму, за допомогою якого офіційно здійснюється політика правлячої партії (партій).

Пасивне виборче право - право бути обраним у представницькі органи влади.

Політичний плюралізм - існування різноманітних позицій учасників політичного процесу та можливість їх інституціалізації.

Плебіцит - всенародне опитування населення шляхом голосування з метою виявлення думки з якогось загального і значного питання. Наслідки такого опитування не мають обов'язкової юридичної сили, але повинні враховуватися в результаті прийняття рішень відповідними органами державної влади.

Плюралізм - принцип організації й функціонування політичного життя і політичної системи, що відображає реальну багатоманітність економічних, соціальних, ідеологічних, культурних, релігійних та інших інтересів та цінностей класів, соціальних верств і груп, партій, етнічних спільнот тощо. Плюралізм виражає право і здатність індивіда або групи мати власну точку зору з певного питання. Плюралізм політичний - це демократична альтернатива монополії однієї партії на владу ідеологічному диктату, командно-адміністративним методам управління, унітаризму і тоталітарній організації суспільного життя.

Правосуддя - основна функція судової влади, що здійснюється судами, судьями, наділеними для цього спеціальними повноваженнями; діяльність суду щодо належного розгляду кримінальних цивільних справ та справ про адміністративні правопорушення з дотриманням процесуального порядку; застосування на основі закону державного примусу до осіб, які здійснили злочин та правопорушення, чи виправдання невинних.

Правова держава - суверенна політико-територіальна організація публічної влади, яка ґрунтується на принципі верховенства права, дотримання закону, поважання особи й недоторканості її прав, свобод та законних інтересів. Правовою вважається така держава, в якій визнано пріоритет прав людини перед правами будь якої спільноти (класу, нації), прав народу перед правами держави, а визначальним пунктом громадянського регулювання є інтереси особи. Правова

держава - необхідна умова і найважливіша засада вільного існування людей у демократичному суспільстві.

Правозахисний рух - суспільно-політичний рух 70-х років XX століття, який поширився в СРСР на підтримку положень міжнародних пактів про права людини і їхнього дотримання офіційною владою радянської держави.

Президентська республіка - різновид республіканської форми державного правління, для якої характерна значна роль президента республіки в системі органів державного управління. Головними ознаками президентської республіки є: 1) дотримання формальних вимог жорсткого розподілу влади і запровадження збалансованої системи стримувань і противаг; 2) обрання президента на загальних виборах; 3) поєднання повноважень глави держави і глави уряду в особі президента; 4) формування уряду президентом лише за обмеженої участі парламенту; 5) відсутність політичної відповідальності уряду перед парламентом; 6) відсутність права глави держави на розпуск парламенту. Для чітко вираженого варіанту президентської республіки притаманна наявність двох центрів влади - президента і парламенту. Класичним прикладом президентської республіки є США.

Пряма демократія - форма народоправства, за якої громадяни безпосередньо беруть участь у прийнятті державних рішень. Механізмами здійснення прямої демократії є референдум і плебісцит.

Республіка - форма державного правління, в якій глава держави й усі органи влади є виборними і змінюваними, виконавча влада є похідною від представницького органу або виборців, а громадяни повною мірою володіють відповідними правами і свободами, мають можливість впливати на владу та на її рішення. Республіканська форма державного правління передбачає визнання народу носієм верховної влади, сувереном, який делегує державницькі повноваження своїм представникам на строго визначений термін. Розрізняють два головні типи республіканської форми правління - президентську і парламентську республіку.

Референдум - спосіб прийняття законів або інших рішень з найважливіших питань державного життя прямим волевиявленням громадян шляхом всенародного голосування. Він є важливою формою прямої демократії, безпосереднє здійснення народом державної, законодавчої влади.

Реформа політична - процес зміни владних структур, різних сфер політичної діяльності. Політична реформа здебільшого не стосується основ існуючого ладу, хоч , у залежності від глибини, рішучості та характеру перетворень може бути важливим кроком до кардинальних перетворень суспільства, або ж системою заходів, спрямованих на збереження й зміцнення існуючої організації суспільства.

Розподіл влади - один з ключових принципів лібералізму, що передбачає поділ влади на три гілки - законодавчу, виконавчу і судову.

Свободи політичні - можливість громадян захищати й відстоювати свої інтереси та права у визначеному законом порядку. Вони спираються на основоположні права людини, перш за все, на право вільного розвитку особи. До суто політичних свобод відносять: свободу зборів, право заснування спілок і товариств, свободу волевиявлення.

Сепаратизм - прагнення до відокремлення, відособлення. У межах багатонаціональних держав прагнення окремих національних меншин до національно-державного самовизначення, створення власних держав.

Соціальна держава - ліберальна держава, соціальна програма якої спрямована на забезпечення прожиткового мінімуму для кожного члена суспільства, ліквідацію бідності та знедоленості шляхом соціального страхування.

Суверенітет - стан незалежності державної влади від будь-якої іншої влади, що полягає в її праві та здатності самостійно, без втручання якоїсь іншої держави керувати своїм внутрішнім і зовнішнім життям. Державний суверенітет - це самостійність і неподільність, верховенство законодавчої, виконавчої та судової влади в межах території держави, її незалежність від зовнішнього впливу, влади якоїсь іншої держави.

Толерантність - терпиме ставлення до чужих думок, позицій, поглядів, вірувань. Обов'язків принцип правової держави, демократичного стану суспільства.

Фракція парламентська - організована група депутатів парламенту чи органів місцевого самоврядування, які належать до однієї чи споріднених політичних партій, мають спільні позиції, прагнуть проводити в колегіальному органі визначену лінію, дотримуються внутрішньо фракційної дисципліни.

Четверта влада - образна назва засобів масової інформації. Здійснюючи контрольну функцію, ЗМІ формують громадську думку, проводять власні розслідування, інформування громадян про факти зловживань і корупції представниками політичних чи державних структур, дають їм не тільки правові, але й моральні оцінки. В демократичному суспільстві вплив ЗМІ на владні інститути через реалізацію функцій контролю і критики уряду, поширення інформації серед масових аудиторій, формування і тиражування публічного іміджу є визначальним і становить невід'ємну частину масової політики.

Шовінізм - реакційна політична ідеологія і практика, спрямована на розпалювання національної ворожнечі і ненависті між народами, підкорення і поневолення інших народів. Для шовінізму характерні войовнича проповідь національної винятковості, поширення національного чванства, національного егоїзму, панівної зверхності однієї нації над іншими. Терміном шовінізм називають прояви національного екстремізму.